

Asia: VN/5061/2021

## **Lausuntopyyntö lukiokoulutuksen laatustrategian luonnoksesta**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Lausunnon tiivistelmä**

Espoon kaupunki esittää tyytyväisyytensä siitä, että lukiokoulutuksen laatustrategiaa valmistellaan ja näin vahvistetaan lukiokoulutuksen laatutyötä niin lukioiden, opetuksen järjestäjän kuin valtakunnan tasolla. On tärkeää, että moderni oppiminen ja nuorten hyvinvointi korostuvat strategiassa.

#### **Johdanto**

Johdannossa esitetty laatustrategian tehtävä on kannatettava. Strategia määrittää lukiokoulutuksen laadunhallinnalle sekä sen johtamiselle valtakunnalliset ja yhdensuuntaiset periaatteet. Tämä tukee koulutuksen järjestäjän velvollisuutta arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta.

Lukiokoulutuksen laatukäsikirja on opetussuunnitelman perusteet, jonka perusteella kaikkea toimintaa arvioidaan. Laatustrategia tukee kuitenkin tätä työtä. Johdannossa esitetyt laatutekijät ovat oikeat: laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri sekä lukiokoulutuksen saavutettavuus.

#### **Visio lukiokoulutuksesta ja lukiokoulutuksen laadunhallinnasta**

Luvussa esitetty visio ”Vuoteen 2030 mennessä lukiokoulutuksen laadunhallinta on systemaattista, vakiintunutta ja tietoperustaista toimintaa, jolla on yhteisesti sovitut tavoitteet” on kannatettava. On tärkeää, että opetuksenjärjestäjiä ja lukioita tuetaan tämän tavoitteen saavuttamisessa, kuten Opetushallituksessa on suunniteltukin. Vahva pyrkimys tulee olla, että visio saavutetaan laajasti jo huomattavasti aiemmin.

#### **Laadunhallinta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä**

Kuten luvussa todetaan, suomalainen laatuajattelu lukiokoulutuksessa ja laajemminkin perustuu osallistavalle toimintakulttuurille itsearvioinnille. Laatustrategia palvelee tiedon hyödyntämistä opetuksen toteuttamisen, johtamisen arvioinnin kehittämisessä.

#### **Keskeiset toimijat**

Luku esittelee ansiokkaasti lukiokoulutuksen keskeiset toimijat. Opiskelijoiden rooli on mainittu mutta huoltajat vain sidosryhmissä ja kumppanuuksissa. Huoltajat eivät ole kuitenkaan valinnainen sidosryhmä ja siksi sen tulisi olla oman otsikkonsa alla. Myös opiskelijakunnat voisi mainita erikseen opiskelijoiden lisäksi.

Espoon kaupungin lukiokoulutus toivoo Henkilöstö-kohtaan lisättäväksi huomion oman osaamisen kehittämisestä esimerkiksi näin: "Vastaa laadukkaasta opetuksen ja sen tukipalvelujen toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä oman osaamisen ja ammattitaidon ylläpidosta ja kehittämisestä. "

## **Toimintaympäristön kuvaus**

Kuten luvussa todetaan, lukiokoulutus on keskeinen osa Suomen koulutusjärjestelmää ja palvelee omalta osaltaan korkeakoulutettujen suhteellisen osuuden nostamista väestöstä.

Strategialuonnoksessa todetaan, että "korkeakoulujen kulloisetkin opiskelijavalintamenettelyt heijastuvat lukio-opintoihin ja ylioppilastutkintoon". Opiskelijoiden valintojen näkökulmasta näin varmasti käykin, mutta eikö kuitenkin tulisi lähteä siitä, että pikemminkin toisen asteen koulutuksen opetussuunnitelmat heijastuvat korkeakoulujen opiskelijavalintamenettelyihin?

Laatustrategiassa mainitaan, että "Väestökehityksen aiheuttamiin määrällisiin ja laadullisiin haasteisiin voidaan vastata koulutuksen järjestäjien välisellä yhteistyöllä lukiokoulutuksen sisällä sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi digitalisaation nykyistä laajempi ja systemaattisempi hyödyntäminen koulutuksen järjestämisessä tarjoaa mahdollisuuksia lukiokoulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi." Espoon kaupungin lukiokoulutuksen mielestä on tärkeää tuoda riittävästi esille myös, että opiskelijoiden hyvinvointiin tai vieraskielisten opiskelijoiden kotoutumiseen liittyvien ongelmien ratkaiseminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä.

"Samalla geneeristen taitojen, tiedonhankintataitojen ja yleissivistyksen merkitys kasvaa entisestään." Entä muut taidot? Ajanhallinta, oppimaan oppiminen, kriittinen lukutaito, henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin ylläpito, stressinhallinta, empatiakyky, ihmissuhdetaidot olisi myös tarpeellista tuoda esiin.

"Lisäksi tieteen ja teknologian kehitys heijastuvat koulutuksen sisältöihin." Myös taiteen merkitys ajattelua, empatiaa, ongelmanratkaisutaitoja, luovuutta, ihmissuhdetaitoja ja tulevaisuuden ennakkointia kehittävänä työkaluna tulee ymmärtää.

"Digitalisaation laajamittainen ja tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää lukiokoulutuksen toimintatapojen kehittämistä ja uudistamista sekä henkilöstön osaamisen systemaattista kehittämistä." Nyt ja tulevaisuudessa yksi oppimaan osaamisen ulottuvuus on myös itselle sopivan oppimisvälineen löytäminen esimerkiksi Internetistä, ja myös tätä osaa oppimisesta tulisi vahvistaa.

Tulisiko laatustrategiaan kuulua myös tapa, miten digi-osaamista kuvataan? Onko syytä ottaa käyttöön kansalliset osaamismerkit opettajille ja opiskelijoille?

### **Lukiokoulutuksen laatutekijät**

Espoon kaupungin lukiokoulutuksen mielestä laatustrategiaan valitut neljä laatutekijää ovat oikeat. On ansiokasta, että liitteessä on myöskin laajasti esimerkkejä laatutekijöitä kuvaavista indikaattoreista. Lukiokoulutuksen laatua arvioitaessa lähtökohta on opetussuunnitelman kolme ulottuvuutta: kirjoitettu opetussuunnitelma, annettu (eli opetettu) opetussuunnitelma sekä vastaanotettu (opittu) opetussuunnitelma. Lukiokoulutuksen laatua arvioitaessa on pohdittava, vastaako opetettu opetussuunnitelma kirjoitettua opetussuunnitelmaa sekä vastaako opittu opetussuunnitelma kirjoitettua ja opetettua opetussuunnitelmaa. On tärkeää, että opetussuunnitelma ja laatustrategia kulkevat käsi kädessä.

### ***Laadukas oppiminen***

Laadukas oppiminen nousee Espoon kaupungin lukiokoulutuksen mielestä hyvin laatustrategiasta ja on konkreettisesti esitetty. Laadukkaan oppimisen indikaattoreihin tulee kuulua myös opiskelijoiden antama palaute sekä menetelmät, joilla opiskelijoita valmennetaan arvioimaan omaa oppimistaan ja opetusta oppimisen tukena.

Luonnoksen mukaan ”oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta”. Lukiokoulutuksessa on hyvä tunnistaa myös se oppiminen niin lukiossa kuin vapaa-ajalla, joka tapahtuu muun toiminnan sivutuotteena.

### ***Hyvinvointi ja osallisuus***

”Opiskelijoiden kokemus opettajalta saadusta välittävästä ja oikeudenmukaisesta kohtelusta on vahvistunut ja suuri osa opiskelijoista kokee saavansa apua, kun sitä todella tarvitsee. Lukioissa esiintyy koulutusmuodoista vähiten kiusaamista. Kuitenkin lukiolaiset kokevat muualla kuin lukiossa melko yleisesti seksuaalista häirintää. Vain pieni osa häirinnästä liittyy lukion toimintaan.”

Espoon kaupungin lukiokoulutus muistuttaa, että varsinkaan aliedustettujen ryhmien osalta tilanne ei ole näin myönteinen, ja keskeinen laatutekijä on myös tähän haasteeseen vastaaminen yhdenvertaisuustavoitteen hengessä.

”Lukiokoulutukselta edellytetään valmiutta huomioida opiskelijoiden tuen ja osallisuuden vahvistamisen tarpeet sekä tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi.” Huoltajien rooli on keskeinen nuorten hyvinvoinnin tukemisessa, mutta ammattitaitoisen opiskeluhoillon henkilöstöpulaa ei voida korvata huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä.

Espoon kaupungin lukiokoulutus muistuttaa, että nuorten hyvinvointia laskevat yhteiskunnalliset ihanteet, joissa korostuvat suorituskeskeisyys, individualismi ja tehokkuus. Lukiokoulutuksen tulee omalta osaltaan reflektoida, miten sen toimintatavat ja viestit ylläpitävät tarvetta tavoitella korkeaa suoritustasoa, edistävät yksinäisyyttä ja ulkopuolelle jäämistä sekä uupumusta ja opiskeluinnon laskua. Hyvinvoinnin merkitys on laatutekijänä aivan keskeinen. Opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvien pulmien ratkaisemiseen tarvitaan kuitenkin laaja-alaista työtä. Koulu heijastaa yhteiskuntaa ja sen kehitystä eikä se yksin pysty ratkaisemaan ongelmia. Laatua arvioitaessa on tunnistettava myös ne tekijät, jotka tukevat oppimista ilman suorituskeskeisyyden rasiitetta.

### ***Kehittyvä toimintakulttuuri***

Luvussa korostetaan tiedolla johtamista ja tunnuslukuja, ja nämä ovatkin tärkeitä toimintakulttuurin elementtejä. Tärkeää on kuitenkin myös kvalitatiivinen työyhteisön arviointi esimerkiksi suorituspainneiden tai hyvinvoinnin kuvaamisessa.

### ***Saavutettava lukiokoulutus***

”Eryteisesti huomiota kiinnitetään aliedustettujen ja vähemmistöryhmien, esimerkiksi vammaisten, osallisuuden vahvistamiseen ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen.” Espoon kaupungin lukiokoulutus pohtii, miksi vammaiset pitää nostaa tässä omaksi ryhmäkseen. Olisiko yhdenvertaisuuden nimissä parempi tavoite tarjota kaikille opiskelijoille oikea tuki oppimisessa ja hyvinvoinnissa? Vahva toimintakulttuuri tukee omalta osaltaan tätä tavoitetta.

### ***Laatustrategian toteuttamisesta***

Espoon kaupungin lukiokoulutus haluaa muistuttaa, että lukioiden laadun mittaaminen ja toiminnan arvioiminen ei tapahdu muun toiminnan ohessa. Tavoitteiden laatiminen, sopivien mittareiden ja tavoitteiden toteutumisesta kertovien tietojen löytäminen on jo nyt työllistävä prosessi. Pelkona on, että laatustrategian mukainen toiminta tuo mukanaan lisääntyvää seuranta- ja päivittämistä ja arviointia muttei oppilaitosten suuresti kaipaamaa rauhaa paneutua opetustyöhön ja nuorten kohtaamiseen. Strategiassa mainittu tavoite, että laatutyötä tulisi tehdä kestävästi ja turhaa kuormitusta välttämällä pitkin lukuvuotta, on kannatettava ajatus. Toisen asteen koulutukseen kohdistuneiden muutosten vuoksi pelkona on, että laatustrategian mukanaan tuomat mahdolliset veloitteet otetaan lukioissa vastaan kuitenkin jo valmiiksi turhautuneina.

### ***Liite***

On ansiokasta, että liitteessä on konkretisoitu laatumittareita. Olisiko syytä sisällyttää oppimista kuvaaviin esimerkkeihin muita ulkoisia mittareita kuten menestyminen valtakunnallisissa ja kansainvälisissä kilpailuissa tai kielitaidon saavuttaminen yleiseurooppalaisen viitekehyksen taitotasojen mukaan? Laadukkaan oppimisen keskeinen mittari on opiskelijoiden opetuksesta antama palaute ja itsereflektio sekä se, miten opiskelijoita näihin valmennetaan. Ehkä on syytä pohtia laadukkaan oppimisen alla osaamisen johtamista lukiokoulutuksessa.

Metsola Maija

Espoon kaupunki, kasvun ja oppimisen toimiala - Toisen asteen koulutus